

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора Василенко Надії Володимирівни на дисертацію Дзигаленко Людмили Миколаївни «Розвиток фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти», подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Д 05.053.01 Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Ступінь актуальності обраної теми дослідження. Із розвитком усіх сфер діяльності в Україні, прийняттям Закону України «Про освіту» та концепції «Нова українська школа» важливого значення набувають нові професійні компетентності, якими мають володіти педагоги, зокрема і вчителі технології, в управлінні освітнім процесом в закладах загальноосвітньої середньої освіти (далі – ЗЗСО) як головні посередники між учнями та їхньою майбутньою професійною діяльністю. Це здатність учнів розв'язувати практичні задачі у процесі навчання, що передбачає формування їх фахових компетенцій щодо проведення досліджень та здійснення інновацій, що характеризується невизначеністю умов і вимог в суспільстві. Тому у фахівців виникає необхідність постійно оновлювати свої знання і вміння, а скеровувати та організовувати цей процес дозволяє система післядипломної освіти.

Фахова компетентність педагога – це здатність опанувати спеціальними знаннями, відповідними професійними компетенціями, спрямованими на формування компетентностей учнів у різних галузях освіти.

Нею мають оволодіти всі фахівці середньої, вищої освіти, а скеровувати та організовувати цей процес дозволяє система післядипломної освіти. Це обумовлює зростання важливості післядипломної освіти сучасного вчителя, який має володіти розвиненою здатністю оновлювати свої знання, вчитися упродовж усього професійного життя. Перед системою післядипломної освіти поставили завдання вдосконалення освітнього процесу, які мають адекватно відповідати реаліям і потребам сучасного інформаційного суспільства. Необхідним є розширення освітнього середовища вчителів, зокрема і технологій, поєднання фундаментальних основ обраної предметної галузі, знань з педагогіки і психології з елементами сучасної інформаційної культури, знаннями та практичними навичками використання сучасних інноваційних педагогічних технологій, що визначають їхню ґрунтовну підготовку. Вчителі технології нового покоління мають уміти обирати і застосовувати саме ті сучасні технології, які повною мірою відповідають змісту і цілям вивчення предмету технології в умовах нової української школи.

Тому для професійної підготовки вчителів технології ця проблема є актуальною. Її актуальність підтверджується також зв'язком цього дослідження з науково-дослідною роботою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Теоретико-методичні засади

формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти» (ДР № 0111U001620).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації є обґрунтованими, базуються на узагальненні достатньої кількості наукової літератури. Обґрунтованість і достовірність результатів дисертації також підтверджена в процесі їх апробації на різноманітних науково-практичних заходах. Обґрунтованість одержаних результатів забезпечується шляхом комплексного використання в дисертаційній роботі теоретичних, емпіричних, експериментальних, кваліметричних методів. Обрані методи дослідження, на наш погляд, відповідають визначеним меті та завданням.

Так, шляхом застосування методу теоретичного аналізу наукової літератури автором визначено сутність поняття «фахова компетентність» (С. 35 - 37), на основі якого запропоновано авторське (С.38), здійснено аналіз структури фахової компетентності (С. 36 – 39), на основі якого розроблена й обґрунтована власна структура (С. 40 – 41), яка включає мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісно-творчий компоненти.

На основі емпіричного методу наукового дослідження та методу експертних оцінок автором розроблена методика визначення рівня сформованості у вчителів технологій фахової компетентності та проведено констатувальний (п.3.1) і формувальний етапи педагогічного експерименту (п.3.2), на основі яких зроблено висновки про недостатність розкриття основ інформаційно-комунікаційних технологій та менеджменту освітніх інновацій у змісті підвищення кваліфікації вчителів технологій, недостатній рівень сформованості в них і їхніх викладачів у закладах післядипломної освіти.

Автором визначено, що більше третини вчителів технологій характерний базовий рівень фахової компетентності; для половини - адаптивний. Творчий рівень розвитку фахової компетентності вчителів технології мають близько 10 % респондентів.

У цілому в ході дослідження визначена позитивна динаміка рівнів розвитку фахової компетентності вчителів технології за різними критеріями на початку та наприкінці експерименту.

Такі результати безсумнівно справедливо привели автора до розробки моделі розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти, яку подану схематично на рисунку 1.3 (С.64) і яка включає цільовий, змістовий, технологічний та діагностичні блоки. У процесі моделювання врахований зміст базового поняття «фахова компетентність» і її роль у професійному розвитку вчителів технологій, основні компоненти фахової компетентності, критерії та показники її оцінювання, регіональні та місцеві умови діяльності вчителів, можливості закладів ПО, наявний теоретичний і практичний доробок в галузі післядипломної освіти профільних фахівців, а також наявність необхідних науково-педагогічних та педагогічних кадрів.

Автор обґрунтовує, що запропонована модель має сприяти постійному

зростанню обсягу інформації вчителів технології та передбачає необхідність перейти в системі післядипломного навчання від репродуктивного навчання до інноваційного, від знаннєвої, вузькопредметної парадигми до компетентнісної парадигми, що передбачає не лише формування, а й динамічний розвиток цілісної компетентної особистості.

Вважаю розроблену автором модель достатньо логічною, зрозумілою, такою, яка передбачає можливість її екстраполяції на власний професійний розвиток та особистий досвід конкретного вчителя технологій.

Відмічаємо, що у ході дисертаційного дослідження автором підтверджено його гіпотезу, досягнуто мету, яка полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності організаційно-педагогічних умов і моделі розвитку фахової компетентності вчителів технології у системі післядипломної освіти, виконано всі завдання дослідження, що відповідають зазначеній меті. А саме: з'ясовано сутність і структуру фахової компетентності вчителів технологій, визначено її критерії, показники та рівні розвитку; обґрунтовано й експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти.

Досить ґрунтовно, на наш погляд, у своєму дослідженні автор розкриває організаційно - педагогічні умови розвитку фахової компетентності вчителів технології у системі післядипломної освіти, як забезпечення умов для педагогічного супроводу у навчанні, організація інформатизації освітнього процесу (п. 2.1) та залучення інноваційних технологій (п. 2.2).

Розкрито переваги кожної із зазначених педагогічних умов (п. 2.1); особлива увага приділена готовності вчителів технологій до інноваційно-проектної діяльності як однієї з умов розвитку фахової компетентності (п. 2.2); обґрунтовує перспективну дистанційну форму післядипломної освіти, пропонує практикувати два основних способи: 1) за допомогою платформ (систем) дистанційного навчання; 2) за допомогою сукупності служб і сервісів мережі Інтернет (блог, електронна пошта, чати, форуми, on-line-засоби проведення тестування, on-line-презентації, електронні бібліотеки тощо) (п.2.3).

При цьому справедливо стверджує автор, що «сучасні заклади післядипломної підготовки потребують викладачів, відкритих до інновацій, креативних, здатних до постійного професійного саморозвитку і самовизначення в ситуаціях постійних змін, які розуміють своє професійне призначення і сприймають педагогічну діяльність як важливий пріоритет, виявляють готовність до постійного перенавчання і підвищення фахової компетентності» (С. 135).

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Представлені дисертантом наукові висновки та пропозиції є достовірними та обґрунтованими. Отримані результати забезпечуються використанням широкого спектру методів наукового пізнання, зокрема: завдяки теоретичним методам дослідження визначено критерії фахової компетентності вчителів технологій як мотиваційний, пізнавальний, операційний, особистісний та

розроблено показники для кожного з них, які розкриті на сторінках дисертації 74 – 80; завдяки статистичним методам дослідження – запропонована методика виявлення проблемних зон фахової компетентності вчителів технологій (С.53); завдяки емпіричним методам дослідження – було проведено педагогічний експеримент і визначено рівень сформованості фахової компетентності вчителів технологій.

Дисертантом отримано низку нових наукових результатів, серед яких слід відмітити як найбільш важливі такі:

вперше визначено організаційно-педагогічні умови (інформатизація навчального процесу курсової підготовки вчителів, використання інноваційних технологій навчання, впровадження дистанційного навчання) розвитку фахової компетентності вчителя технологій; *розроблено* модель розвитку фахової компетентності вчителя технологій у системі післядипломної освіти, що містить такі блоки: цільовий, змістовий, технологічний і діагностичний; *окреслено й обґрунтовано* структуру фахової компетентності вчителя технологій, що складається з мотиваційного, когнітивного, операційно-діяльнісного й особистісно-творчого компонентів; виявлено критерії, показники і рівні розвитку фахової компетентності;

уточнено поняття «фахова компетентність учителя технологій»; *удосконалено* технологію розвитку фахової компетентності вчителя технологій у системі післядипломної освіти;

подальшого розвитку набули форми організації процесу підвищення кваліфікації вчителів технологій у закладах післядипломної освіти, структура інформаційно-освітнього середовища закладу післядипломної освіти.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. За темою дисертаційної роботи опубліковано 17 публікацій; в тому числі 6 статей опубліковано у фахових виданнях України, 2 – у закордонних виданнях, 6 – у збірниках матеріалів конференцій, 3 – методичних посібниках.

Опубліковані наукові праці повною мірою розкривають сутність і зміст ключових положень дисертації, в них висвітлено основні наукові положення дисертації, що становлять наукову новизну і винесені на захист.

Практичне значення результатів дослідження полягає в наступному: розроблено й апробовано модель розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти;

- оновлено зміст програми курсів підвищення кваліфікації;
- створено електронний навчально-методичний комплекс для розвитку фахової компетентності вчителів технологій для закладів післядипломної освіти педагогічних працівників;
- впроваджена технологія моніторингу зростання фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти.

Теоретичні положення дисертації бути використані в діяльності ЗНЗ, інститутів післядипломної педагогічної освіти; при розробці навчальних курсів з підвищення кваліфікації вчителів технологій та науково-методичних матеріалів до них; у навчальному процесі в КВНЗ «Вінницька академія

неперервної освіти»; у навчально-методичній роботі при розробці й удосконаленні навчальних курсів, написанні підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, навчально-методичних матеріалів, практичних рекомендацій щодо теорії, методології, методики вдосконалення підготовки вчителів технологій до інноваційної діяльності та розвитку фахової компетентності.

Окремі положення, висновки, практичні рекомендації дисертації впроваджувалися в освітній процес комунальної установи «Міський методичний кабінет» Департаменту освіти Вінницької міської ради, комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти, Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Відмічаю, що особливе практичне значення набули, розроблені автором, методика діагностики рівнів розвитку фахової компетентності вчителів технологій за різними критеріями та спецкурс «Основи розвитку фахової компетентності для вчителів технологій» для інститутів післядипломної педагогічної освіти, в якому викладаються такі нові навчальні модулі, як «Методика викладання предмету «Технологія» в загальноосвітньому закладі», «Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя технологій» тощо, у межах яких слухачі мали право вибрати по 4 програми з варіативної частини курсу, в яких вони були зацікавлені особисто виконати дослідницький або практичний проект. Крім того для розширення технологічних вмінь вчителів технологій пропонувалося оволодіння новою авторською технологією – робота зі шкірою.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація та автореферат оформлені відповідно до вимог Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації і не містить інформації, відсутньої в дисертації. Наведені в авторефераті наукові положення, висновки та рекомендації розкриті й аргументовані в тексті дисертації. Дисертаційна робота відповідає паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків (обсяг 173 сторінки), списку використаних джерел (297 назв, 32 сторінки) та додатків (52 сторінки). Загальний обсяг роботи – 257 сторінок.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Відзначаючи в цілому загальний високий рівень обґрунтованості теоретичних і методичних положень дисертаційної роботи, деякі питання є дискусійними та потребують уточнення:

1. Варто зазначити, що автор використовує цілу низку ключових понять (компетентнісний підхід, компетентність, компетенції, професійна

компетентність, фахова компетентність), які у дослідженні виконують значну методологічну роль.

Натомість зауважимо, що п.1.3 (С. 26 - 33) є дещо переобтяжений деталізацією, матеріалом, який можна було б подати у порівняльних таблицях та додатках. Втім, на нашу думку, тут більш доцільно слід було б висвітлити і зарубіжний досвід стосовно визначеної теми дослідження та конкретно означеного питання.

2. У ході теоретичного аналізу наукових джерел автором з'ясовано, що фахова компетентність педагога характеризується його власною педагогічною системою (технологією, методикою тощо (С. 37-38)), а для вчителів технологій вона визначена «як специфічна інтегральна здатність, яка включає в себе інформаційно-комунікаційну та проектно-технологічну компетентності та наявність високого рівня опанування спеціальними знаннями, відповідними вміннями і навичками (С. 37). На наш погляд, доцільним було б уточнити різницю між цими поняттями та рівнем фахової компетентності різних фахівців освіти, зокрема педагогічних працівників, науково-педагогічних працівників закладів вищої та післядипломної освіти.

3. Вважаю, що організаційно-педагогічні умови розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти, визначені автором, потребують більш чіткої конкретизації щодо вибору однієї із складових цієї системи – підвищення кваліфікації. Важливо було б обґрунтувати цей вибір та визначити спільні і відмінні організаційні та педагогічні умови розвитку фахової компетентності вчителів технологій в системі післядипломної освіти у порівнянні з підвищенням кваліфікації.

4. Автор відмічає, що для успішної реалізації розробленої моделі розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти є: упровадження курсової підготовки вчителів технологій; використання інноваційних технологій навчання; упровадження дистанційного навчання вчителів технологій. Основними складниками реалізації цих умов є: інформатизація навчального процесу – вивчення прикладних профільних і графічних програм, для інтенсифікації засвоєння навчального матеріалу – інноваційні технології навчання (майстер-клас, веб-квест, коучинг, кейс-стаді, портфоліо – авторський блог), забезпечення дистанційного навчання – авторська сторінка «Віртуальна школа вчителя технологій» (URL:<http://distant.voipopp.vn.ua>), авторський блог «Скринька рукоділля» (URL:http://rukodelkyn.blogspot.com/p/blog-page_52.html).

Поза увагою дослідника при цьому залишилося створення інформаційно-освітнього середовища проходження курсової підготовки вчителями технологій в закладах післядипломної освіти.

5. Автор достатньо приділив увагу науково-педагогічному супроводу як методу педагогічної підтримки, закономірностям, науковим підходам і принципам, інноваційним технологіям фасилітації. Проте, на наш погляд, залишилась поза увагою автора практичне впровадження модерації та

тьюторства, які можуть бути використані в усіх формах організації педагогічного супроводу з розвитку фахової компетентності вчителів технологій, як під час курсової підготовки, так і у міжкурсовий період в умовах дистанційного навчання слухачів.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів. З огляду на актуальність, новизну одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість та достовірність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків вважаємо, що дисертаційна робота Дзигаленко Людмили Миколаївни на тему «Розвиток фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти» є цілісним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, у якому вирішено важливе наукове завдання, що полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності організаційно-педагогічних умов і моделі розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти, що в сукупності може слугувати основою для розвитку теорії і методики професійної освіти.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що дисертаційна робота Дзигаленко Людмили Миколаївни «Розвиток фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти» відповідає вимогам пункту 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 27.07.2016), а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

Зав. кафедрою управління та адміністрування
Комунального вищого навчального закладу
«Вінницька академія неперервної освіти»,
доктор педагогічних наук, професор

Н.В.Василенко

ПІДПИС
Василенко Н.В.
ЗАСВІДЧУЮ

12 04 2016